

Metlika 64, Krka 63, Spodnja Idrija in Zatičina po 62, Črnomelj in Naklo po 61 — tedaj fare 10 različnih dekanij.

Farà s 70—80 člani imamo na Kranjskem 8, te so: Višnja Gora z 79, Bohinjska Bistrica s 77, Brézovica pri Ljubljani in Postojina s po 76, Smlednik s 75, Logatec s 74, Rudnik z 72 in Št. Rupert z 71 udi — fare 7 različnih dekanij, le ljubljanska dekanija ima namreč dvoje tacih farà.

Fare z 80—90 člani so le še štiri, namreč: V cirčniški dekaniji Bloke z 89 člani, v kamniški dekaniji Mengeš s 86 člani, v postojnski dekaniji Hrenovice s 85 člani in v novomeški dekaniji Novo Mesto samó z 82 člani.

Farà z 90—100 članov je zopet šest, namreč: V kranjski dekaniji Trzič z 99 in Cerklje s 95 člani, dekanija in mesto Kamnik s 97 člani, dekaniji Moravče in Trnovo s po 95 člani, in Ig v ljubljanski dekaniji tudi s 95 člani.

Književna poročila.

Dr. Fr. S. Krauss: Sitte und Brauch der Südslaven. Wien, 1885. 8, XXVI 682 str.

(Dalje.)

Vsa ta stran Krausove knjige nas torej le k smehu sili; resnejša pa je druga, kjer izkuša pisatelj stati na realnih tleh znanosti. Bojim se namreč, da bodo tujci, ki v roke dobijo to knjigo, katere pisatelj trdi, da v nji uporablja rezultate domače, jugoslovanske vede, po nji sodili naše znanstveno stanje, in zoper to treba se nam je z vso silo ter z vso odločnostjo braniti. Krivi nazori in nedostatnosti v knjigi tega pisatelja, ki piše knjigo o jugoslovanskem običajnem pravu, ne da bi imel — kar kaže vsaka stran njegove knjige — sploh kaj juridičnega znanja, morajo se brezobzirno razkriti, da ne postanemo sodeležni takega znanstvenega delovanja. Kdor hoče pisati o pravni tvarini, moral bi vendar poznati vsaj elemente prava in sicer pravne zgodovine, kakor tudi prava, ki je dan denašnji zakonito po deželah, za katere hoče dotičnik opisovati običajno, prvemu premnogokrat le nasprotno pravo. Toda človek, ki ima o proglašenji koga za mrtvega in o dovolitvi drugega zakona tako zmedene in krive pojme, kakor se razkladajo na strani 231. Krausove knjige; človek, ki je v stanu zapisati stavek „die Kinder sind gemeinschaftliches eigenthum

der ehegatten“, ter še mnogo jednekega, tak človek naj vendar ne bi pisal juridičnih knjig!

Kaj pa naj porečem k temu, da mož, ki piše o jugoslovanskih pravnih običajih, za pravoslavne ali staroverce rabi izraz — „alkatholiken!“ — In to ni menda pogrešek, ki mu je samó v naglici ušel izpod peresa jedenkrat, dvakrat — 682 strani obsežajočo knjigo v petih mesecih spisati, ni malenkost — ampak prav pogostoma srečaš v knjigi to pošast. Res, to preseza vse! Do sedaj sem mislil, da mora vsakdo, ki hoče ziniti o južnih Slovanih — tudi ako sam ni kristjan — barem o ti tako važni, ali ob jednom vsakdanji osnovni resnici biti poučen in poznati razloček med izrazi „altgläubige“ ali „orthodoxe“ in — „alkatholiken“. Znanstvena vrednost omenjenih uvodov posameznih poglavij je primerna označenemu Kraussovemu juridičnemu znanju. V ilustracijo nekaj primerov. V šestem poglavju obravnava pisatelj razmere posameznih članov zadružne kuće med seboj ter zadrugi nasproti, in tako le pričinja: „Im allgemeinen theilen sich die mitglieder sowohl einer hausgemeinschaft als einer separatfamilie in jüngere und ältere, erwachsene leute, oder in verheiratete und unverheiratete ein.“ Ne gledé na to, da ta temeljita razdelitev prav ničesar ne pové, ugovarja ji Krauss sam na naslednji strani, kjer meni, da podaja Krstić „die richtigen und allein zuverlässigen anschauungen des volkes“. Omenjeni Krstić pa piše v „Zborniku“ na strani 72., da narod zadrugarje tako-le deli: „muško: dete do 15, momak do 20, gjetić do 40, čiča do 50, a gjed do smrti“, in ravno tako podaja Krstić narodovo razdelitev glede ženskih. Kaj je vendar Kraussa napotilo, da si je, malo da ne na ravno isti strani, tako v protislovji?

Na strani 120. svoje knjige izkuša pisatelj podati razloček med združno ter inokosno kučo s tem-le: „die grosse hausgemeinschaft (juristi ne poznamo „grosse“ ter „kleine hausgemeinschaft“) unterscheidet sich von der engeren familie wesentlich dadurch, dass ihre mitglieder, nicht wie in der engeren familie, im ersten, sondern im zweiten, dritten oder fünften, oder gar noch in weiterem grade einander blutsverwandt sind.“ Možu, ki piše o jugoslovanskih pravnih običajih, je torej bistvo zadruge še povse nejasno. Zbog tega se ne čudim zmedenim opazkam gledé „diobe zadruge“ na ravno tisti strani.

O „diobi“ ali delitvi zadruge pravi Krauss, da se vrši — samó ob sebi se ume, da jemljemo le narodovo mišljenje, ne pa kodifikovano pravo v poštev — po kolenih (in stipites) ne po odraslih moških glavah, katere broji zadružna kuća (in capita), ter se zeló huduje na jednega Bogišićevih poročevalcev, ki pravi, da bi bila po narodovem načelu jedino le delitev in capita pravilna. „Das ist gewiss nicht die rechtsanschauung

des volkes. Gesetzt den fall, in der hausgemeinschaft H leben die enkel dreier brüder A, B und C. A und B sind gegenwärtig nur durch je einen männlichen nachkommen vertreten, während von C fünf erwachsene männliche enkel leben. Wie kämen die nachkommen A und B's dazu, ihr grossväterliches erbe (!) (baština) von den nachkommen C's sich verkürzen zu lassen?" To Kraussovo modrovanje je primerno načelu rimskega dednega prava, katero je dandanes merodajno, toda za slovansko pravo je argumentacija Kraussova popolnoma kriva. Med temeljnimi razločki, ki se nahajajo med slovanskim in rimskim pravom, je namreč tudi ta, da slovansko pravo ne pozna osebne lasti ob nepremičninah. Nepremičnine niso last posameznih članov, ampak vse združne kuće. Pravica vseh članov do stožera je jednako velika, toda ta pravica se v svoji aktualni moči pokaže le pri delitvi zadruga. Za njenega obstanka gospodarijo skupno; ako jeden umre, gledé njegovega dela ne nastopi nasledno ali dedno pravo, ampak ostalim — se vé le moškimi članom, o katerih sploh je tukaj le govor, priraste njegov delež. Ko pride do delitve ali „diobe“, pa dobijo — naravna posledica opisanih nazorov — vse odrasle moške glave, katere broji zadruga, jednake deleže. Narodovemu mišljenju odgovarja jedino le „dioba po odraslijem muškijem glavama“, to nedvojbeno nasleduje iz združne narave, in jedino to odgovarja upravi zadruga.

Pa še z druge strani pridemo do rezultata, da je Krauss zastopal povse površno ter krivo mnenje, ko je princip, katerega je našel v „Zborniku“ na str. 333. do 335. v Magudovem poročilu izraženega, proglasil za slovansko pravno načelo. Magud in za njim Krauss trdi, da pri delitvi združnega imetka „počinju s tihjeh članova, o kojima se sjećaju, da je razgranjenje koljena s njih počelo“. Pri tem se povse prezira, da je le premnogo zadrug, v katerih je po mnogo udov, ki med seboj niso prav v nobenem sorodstvu. Kako naj se tukaj „po koljenima“ deli, če pa sorodstva ni? To, da so tudi take zadruga obične, in da za zadrugo sploh sorodstvo njenih članov nikakor ni bistveno, je menda Kraussu novost, kakor marsikaj drugega v tem vprašanji, pri čemer je le škoda, da te novosti ni zvédel prej nego je začel pisati knjigo svojo.

Iz zgodovine slovanskega prava ne bom izkušal Kraussu dokazovati njegovih trditev, saj sem že omenil, da on souverainno zaničuje zgodovinska preiskavanja. Omenjam zavoljo tega le, da mora človek, ki natanko pregleda in premisli to, kar poroča Bogišičev poročevalec iz Stubice na str. 18., 25. in 333. „Zbornika“, ter s tem primerja na str. 426 v Književniku III., v Bogišičevem sestavku „o važnosti sakupljanja itd.“ se nahajajoča poročila, priti do zgoraj označenih nazorov. Če se pisatelj potruди pregledati Bogišičevo najnovejšo publikacijo „de la forme dite ino-

kosna de la famille rurale chez les Serbes et les Croates“ — ki pa se, mimogredé omenjeno, temelji v prvi vrsti le na poročilih „Zbornikovih“, torej zajema iz vira, ki je tudi g. Kraussu bil na razpolaganje — razvidi, da jurist iz tega materijala povse druge sklepe izvaja nego on, da je sploh pisatelj v mnogih prevažnih vprašanih celó drugih nazorov kakor juristi. In kaj je temu krivo? To, da pisatelj nima dovolj juridičnega znanja, da bi mogel presoditi, kaj odgovarja sestavu slovanskega prava, kaj pa je tuje. To ali óno, kar pisatelju posebno ugaja, ker odgovarja nekako bolje našemu, institutom rimskega prava privajenemu čutu, zdi se mu narodno in na drugi strani je spet pripravljen, kakov posamezen slučaj, ki je nastal menda le v fantaziji poročevalčevi, ali izvira le iz slabega znanja veljavnega prava, smatrati za javljenje pravnega čuta narodovega, za starodavni pravni običaj.

Podal še bi lahko več primerov za temeljito Kraussovo juridično znanje, ker pa ne maram čitateljev plašiti, mislim, da to, kar sem omenil, opravičuje ostro obsodbo Kraussove knjige. Čuditi se res moramo Kraussovemu početju. Dananes, ko imamo o slovanskem pravu že toliko knjig, ni ravno težavno temeljito se poučiti vsaj o najpotrebnejših rečeh, prej ko se odpraviš na tako delo. Ako že pisatelju niso bile pristopne razne ruske ter poljske in češke knjige o slovanskem pravu, naj bi bil barem pregledal Jirečekovo nemško delo „das recht in Böhmen und Mähren“. Gotovo bi bil plod tega truda nekaj boljši sistem in sodba o knjigi, ki bi imela povse drugo lice, glasila bi se drugače. Zakaj li ni tega storil? Menda iz tistega uzroka, katerega navaja za to, da on, spretni predstavljalec narodnih pesmij, dveh pesmij ni preložil sam, ampak jih podaja v Kapperjevem prevodu. Storil je to, kakor — karakteristično dovolj — sam pripoveduje: „aus trägheit“!! — S tem bi lahko končal. Pa da se mi ne bode očitalo, da sem ocenil knjigo samó z juridičnega stališča, v tem ko jo pisatelj le kot popis jugoslovanskega običaja pošilja v svet, oglejmo si jo še od te strani.

Kakor sem že večkrat omenil, bilo je pisatelju ogromno gradivo na razpolaganje, s katerim bi si, da ga je vestno porabil in skrbno uredil, lahko pridobil mnogo slave med nemškim učenim svetom. Da se mu to ni posrečilo, zaprečila je poleg že toliko grajane površnosti pisateljve tudi neka čudna lastnost, da svojo osebo povsod, kjerkoli more, naprej sili. Povsod nam vsiljuje sebe in svojo sodbo ter obsoja vse, karkoli mu prihaja pod roke. Čudim se res, da o Bogišičevem spisu „o važnosti sakupljanja itd.“ prav usmiljeno priznava „als quellenverzeichnis ist das schriftchen wehl noch zum theile werthvoll“, no saj je tudi snov iz te knjige zajemal, posebno v poglavjih o pobratimstvu in o gostoprimstvu.

Da mu razdelitev snovi v „Zborniku“ ne ugaja, je umevno; Kanitza v predgovoru ter pozneje jedenkrat prav neusmiljeno zmane; krega vse dozdane predstavjalce srbskih narodnih pesmij, pismeno hrvaščino naziva „gallimathias der schriftsprache“; I. Mažuraniću očita, da menda ni sam spisal Čengić Age, itd. Skratka, z vsem svetom se krega. Na naravnost nečuden način pa govori o Puklerji, ki je spisal knjigo o ženitbenih običajih pri Hrvatih. Očita mu, da je le iz virov že tiskanih nabral gradivo za svojo knjigo ter da ne podava ničesar novega — potem pa mu je ravno tista knjiga, oziroma v nji objavljena poročila za bosanske ženitbene običaje „eine hauptquelle“. Kaj je Kraussa napotilo tako obširno se baviti s Puklerjevo knjigo, o kateri trdi, da je brez vse vrednosti, to nam razlaga sam. „Ich würde diesem herrn gewiss keine zeile widmen —“ pravi — „wäre er nicht leider gottes in meiner heimat als fenstereinschläger und krawallmacher eine persönlichkeit von bedeutung geworden.“ In to ni menda v kaki opazki, ampak to stoji v kontekstu knjige, katero je antropološko društvo, tedaj znanstven zavod, tiskano poslalo po svetu. Ubogo antropološko društvo!

Dr. J. Babnik.

(Konec prihodnjit.)

III.

Spomenica tisočletnice Metodove smrti. Spisal dr. Fr. Kos. Na svetlo dala Sl. Matica, Ljubljana 1885, IV + 174 str.

Kakor „Mohorjevo društvo“, takisto se je hotela tudi „Slovenska Matica“ letos posebno spominjati tako usodepolnega dogodka za kulturni razvoj ne samó slovenskega naroda, nego malone vseh Slovanov, kakor je bila smrt sv. Metoda in nji sledeče preganjanje slovenske liturgije in slovenske knjige. Izvestno je „Matica“ vsem svojim članom jako uslužila, da jim je podala tako času primerno in korenito spisano knjigo, g. pisatelju pa smo dolžni posebno hvalo, da je naše znanstveno slovstvo obogatil s tako izvirnim in temeljitim delom.

Knjiga nam podaja mnogo več, nego obeta na prvi pogled nje naslov. V resnici ona ne opisuje samó življenja sv. Cirila in Metoda ter njih zaslug za kulturo panonskih in korotanskih Slovencev, nego ona obseza vso teritorialno in politično zgodovino Slovencev v IX. stoletju. In ta zgodovina je sestavljena na podlagi neovržljivih, jako raztresenih in zato malo komu znanih virov; zato se ne dá ni tajiti, ni prezirati. G. pisatelj si je zaslužil s to knjigo ime kritičnega preiskovalca, dobrega opazovalca in vestnega poročevalca.

Po mnenji podpisanega poročevalca ustregel bi bil pisatelj zeló vsem izobraženim Slovincem in njegovo delo postalo bi bilo še popolnejše, da se je tudi na cerkveno zgodovino naših dežel v IX. stoletju neko-